Un tip complex de alteritate: imaginea Statelor Unite ale Americii în presa românească

Raluca Mihaela LEVONIAN*

Key-words: *evaluation, Romania, U.S.A., identity, otherness*

1. Introducere

O tendinţă constantă în cercetarea lingvistică din ultimele decenii constă în preocuparea pentru abordări interdisciplinare, valorificând rezultate înregistrate în alte domenii, precum antropologia culturală sau psihologia socială; în plus, alegerea noilor direcţii de cercetare ţine cont, din ce în ce mai mult, de utilitatea socială şi practică a studiilor întreprinse. Raportul dintre identitate şi alteritate a devenit, astfel, şi un aspect de interes pentru studiile de pragmatică şi de sociolingivstică. Spre exemplu, în introducerea unui număr tematic din „Journal of Sociolinguistics", Rampton (1999: 421) asupra felului în care vorbitorii pot folosi resursele lingvistice pentru a repeta sau a contesta imagini şi stereotipuri legate de grupuri din care aceştia nu fac parte, în timp ce alte lucrări, mai recente, urmăresc relaţia dintre identitatea individuală şi colectivă, pe de o parte, şi modalităţi de exprimare a perspectivei personale, pe de altă parte (ex. Johnstone 2007) sau utilizează teorii ale identităţii în analiza construirii imaginii vorbitorilor în procesul de comunicare (ex. Spencer-Oatey 2007). O abordare prin prisma evaluării lingvistice şi discursive poate fi, aşadar, complementară cercetării imagologice şi se dovedeşte utilă pentru a explica reflectarea raportului dintre identitate şi alteritate în discursurile individuale sau publice.

2. Evaluarea şi analiza discursului

În domeniul analizei discursului, studiile recente din spaţiul anglo-american propun diverşi termeni pentru a denumi procesul prin care perspectiva vorbitorului sau a autorului transpare în discurs: „evaluation", „subjectivity", „stance", „appraisal". Deşi denumirile sunt variate, sensurile la care se face referire sunt relativ apropiate. Pentru unii cercetători, „evaluare" („evaluation") ar trebui să fie considerat drept un termen – umbrelă, care poate cuprinde toate modalităţile de exprimare a atitudinii vorbitorului/ autorului, punctul de vedere, opiniile sau sentimentele faţă de acele entităţi sau propoziţii despre care vorbeşte (Thompson, Hunston 2001: 5). Tocmai această restrângere a obiectelor supuse evaluării le va fi reproşată de Englebretson (2007), care preferă termenul „poziţie" („stance"), datorită polisemantismului său: acesta poate denumi o poziţie fizică, o atitudine personală sau, în sensul cel mai extins, moralitatea socială (Englebretson 2007: 6). Un alt termen

* Universitatea din Bucureşti, România / Università degli Studi della Calabria, Italia.

BDD-V2546 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:36 UTC)

propus este cel de „apreciere” („appraisal”), definit drept resursele semantice utilizate pentru negocierea emoţiilor, a judecăţilor şi a evaluărilor, împreună cu resursele pentru asumarea acestor evaluări (Martin 2001: 145). În continuare, va fi utilizat termenul „evaluare” pentru a denumi exprimarea unor judecăţi, sentimente sau comparaţii, care reprezintă punctul de vedere al autorului enunţului. Indiferent care ar fi denumirea preferată, evaluarea rămâne un fenomen complex, depăşind simpla exprimare lingvistică a subiectivităţii. Este adus în discuţie, tot mai mult, aspectul interacţional al acestui proces: cel care formulează evaluarea nu este un individ izolat şi nu realizează un simplu act verbal, care poate fi explicat strict la nivel discursiv. Dimpotrivă, orice individ este purtător al unei experienţe de viaţă şi al unei culturi; evaluarea are un caracter interacţional, deoarece presupune o raportare la opiniile exprimate anterior şi la intervenţiile celorlalţi participanţi la dialog (Du Bois 2007; Englebretson 2007: 6), concepţie care îşi are originea în teoria bahtiniană a dialogismului. O perspectivă apropiată este susţinută de Thompson şi Hunston (2001: 5–6), pentru care una dintre funcţiile evaluării, pe lângă cea de exprimare a opiniei vorbitorului (autorului), este cea de formare şi de menţinere a relaţiilor dintre vorbitor şi ascultători (sau dintre autor şi cititori).

Orice evaluare are şi o puternică dimensiune normativă, implicând recursul la un anumit sistem de valori specific unei culturi. Pentru a evidenţia acest aspect, Thompson şi Hunston insistă asupra folosirii termenului „evaluare”, referindu-se astfel la noţiunea de „valoare”, atribuită inevitabil entităţilor analizate: actul evaluativ nu doar reflectă, ci şi contribuie la construirea şi la menţinerea acelui sistem de valori, parte componentă a ideologiei care se găseşte în orice text (Thompson, Hunston 2001: 5–8). O opinie asemănătoare este formulată, printre alţii, şi de Du Bois (2007: 141), pentru care afirmarea unui punct de vedere într-un discurs implică şi realizarea unei evaluări, ceea ce mobilizează o serie de valori socioculturale.

O grilă de analiză relevantă pentru studiul detaliat al textelor literare sau funcţionale este cea propusă de Martin (2001) şi Martin şi White (2005). Conform acestei teorii, mijloacele lingvistice de exprimare a evaluării pot fi grupate în trei categorii principale: categoria afectelor („affect”), a judecăţilor („judgement”) şi a aprecierilor („appreciation”), fiecare putând avea o dimensiune pozitivă şi una negativă. Sistemul evaluativ privilegiat în discursul mediatic este cel al judecăţilor, care se referă la norme despre cum trebuie sau nu să se comporte indivizii. Printre diversele forme de discurs public din societăţile contemporane, cel al presei continuă să îşi păstreze un semnificativ rol cultural, de mediator al comunităţii în care este produs şi receptat (Ismail et al. 2009: 150). Studii recente arată faptul că articolele de opinie (de tipul editorialelor şi al comentariilor) sunt preferate de către cititori, în detrimentul articolelor de ştiri, pentru a interpreta problemele de politică externă (Le 2003, apud Ismail et al. 2009: 153) şi că acestea sunt construcţii ideologice şi au frecvent un caracter normativ (Salovaara-Moring, Maunula 2011: 95).

BDD-V2546 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:36 UTC)

3. Context şi corpus

Corpusul a fost alcătuit dintr-un număr de 32 de articole de opinie, publicate pe paginile web ale mai multor cotidiene româneşti, între anii 2009 şi 2012. Drept termeni–cheie ai căutării au fost folosite cuvintele: „Statele Unite ale Americii" („SUA"), „politică internă", „politică externă". Au fost selectate acele texte care aveau ca temă principală referiri la politica internă sau externă a Statelor Unite şi la relaţiile cu România. A fost urmărită imaginea Statelor Unite, deoarece contextul internaţional din ultimii ani a demonstrat importanţa rolului deţinut de Statele Unite în sfera geopolitică. Fenomenul „primăverii arabe" declanşat în anul 2011, înlăturarea liderului Al Qaeda, Osama bin Laden, de către forţele americane, implicarea preşedintelui Barack Obama în negocierile de pace dintre Israel şi Palestina sunt doar câteva evenimente care au fost reflectate pe larg de mass-media internaţionale şi au determinat o mai fină nuanţare a trăsăturilor atribuite alterităţii reprezentate de Statele Unite.

4. Evaluare directă şi evaluare implicită

Spre deosebire de articolele de ştiri, care trebuie să păstreze – sau măcar să simuleze – obiectivitatea, textele de opinie sunt construite pe baza exprimării, uneori exacerbate, a subiectivităţii. Dimensiunea evaluativă caracterizează, într-o mare măsură, stilul editorialistic: fiind un „subgen discursiv de autoritate" (Cvasnîi Cătănescu 2006: 159), editorialul presupune afirmarea şi argumentarea unui punct de vedere, personal (reprezentativ pentru autorul său), dar şi instituţional (caracteristic pentru respectiva instituţie media). În acelaşi timp, exprimarea perspectivei jurnalistului este destinată să stabilească o legătură cu cititorii, contribuind şi la delimitarea membrilor unei comunităţi de opinie de cei care nu le împărtăşesc valorile. Autoritatea discursivă deţinută de rolul emiţătorului se manifestă în particularităţile de construcţie a textului: actele de vorbire asertive, care sunt comune în articolele de ştiri, se îmbină cu cele expresive, persuasive şi, uneori, chiar cu directivele, în textele de opinie.

Într-un studiu de pionierat în acest domeniu (Biber, Finegan 1989), s-a afirmat că evaluarea poate fi localizată la nivel formal sau expresiv, deoarece se manifestă prin intermediul resurselor lexicale şi gramaticale utilizate într-un text. Mai recent, este adusă tot mai mult în discuţie şi o dimensiune supraordonată, cea a organizării discursive (Thompson, Hunston 2001: 14). Identificarea unui lexic al evaluării s-a dovedit o temă de interes pentru mulţi cercetători, dar nu lipsită de unele dificultăţi. Contextul este cel care, în ultimă instanţă, deţine rolul esenţial în stabilirea sensurilor evaluative ale unor termeni. O anumită atitudine îi poate fi transmisă cititorului şi la nivel conotativ, nu doar denotativ, ceea ce a dus la distingerea evaluării directe de cea implicită (Martin şi White 2005: 61–67).

Toate editorialele analizate au inclus structuri sau secvenţe evaluative, direct sau indirect exprimate. Tendinţa a fost de exprimare directă în cazul evaluărilor pozitive, în timp ce pentru evaluările negative sunt mai frecvente şi mai diversificate procedeele indirecte.

Din punct de vedere morfo-sintactic, evaluarea directă a fost realizată, în textele din corpus, prin:

BDD-V2546 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:36 UTC)

– Adjective calificative cu rol de atribut şi propoziţii subordonate atributive:

(1) „Anunţul dramatic al lui Barack Obama, [...] despre uciderea lui Osama bin Laden” (text 31).

(2) „În ţara ei, în Congresul Statelor Unite, se desfăşoară în aceste zile un dificil proces de negociere în vederea reducerii deficitului bugetar.” (text 8).

(3) „[cablogramele Wikileaks – n.m.] nu au demascat America drept o ţară în care guvernarea nu se face nicidecum în acord cu generoasele şi mult-lăudatele principii constituţionale” (text 14).

(4) „Încă năuciţi de visul frumos «da putem» (sic!), promis de Barack Obama, americanii se trezesc, puţin câte puţin, la o realitate pe care credeau că George W. Bush a luat-o pentru totdeauna după el. Se trezesc într-o ţară în care nu se schimbă nimic în bine şi nici nu dă semne că s-ar mai putea schimba” (text 18).

– Adjective folosite cu valoare adverbială:

(5) „Lasă că din acest procent Armata şi Marina SUA finanţează programe de cercetare civile [...] Oare ce alt minister al apărării funcţionează aşa deschis şi competitiv? Dl.gen.intendenţă Oprea, vreo idee?” (text 2).

– Substantive abstracte, funcţionând adesea drept centre de grup nominal:

(6) „Indignarea anti-capitalistă virează repede în anti-americanism confortabil” (text 2).

(7) „în SUA a fost hiper-activism” (text 5).

(8) „lupta împotriva «imperialismului» american” (text 12).

(9) „aroganţa tipică diplomaţilor americani” (text 14).

(10) „determinarea americană de a continua cu hărţuielile antiteroriste” (text 30).

De asemenea, referirile la Statele Unite au inclus de multe ori construcţii superlative:

(10) „inamicul numărul unu al celui mai puternic stat de pe planetă” (text 29).

(11) „Barack Obama, liderul celei mai mari puteri a lumii” (text 31).

Mai puţin frecvente au fost evaluările directe incluzând construcţii superlative sau comparative referitoare la persoane considerate reprezentative pentru naţiunea americană:

(12) „În operaţiunea Bin Laden, Obama a jucat un rol aproape de perfecţiune” (text 27).

Structurile evaluative explicite utilizate în editoriale arată că, adeseori, perspectiva individuală, a jurnalistului, se suprapune unei perspective comune, de largă circulaţie. Exemple precum (8), (9), (10), (11) relevă faptul că numeroase evaluări directe nu sunt construcţii originale, ci autorii textelor recurg la expresii clişeizate, mai ales în cazul construcţiilor superlative. Atunci când obiectul evaluării îl constituie o naţiune, selecţiile lexicale şi tematice, organizarea textului şi structurile argumentative folosite sunt motivate, inevitabil, şi din punct de vedere cultural, reflectând bagajul imagologic al comunităţii căreia îi aparţin autorul şi cititorii. Elementele evaluative selectate activează câteva stereotipuri cu o largă circulaţie: reprezentarea Statelor Unite drept o putere mondială, superioritatea care

BDD-V2546 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:36 UTC)

decurge din acest statut şi care le este transferată reprezentanţilor statului, asocierea economiei nord-americane cu capitalismul (termen cu o denotaţie relativ neutră), dar şi cu „imperialismul", termen vehiculat în discursul propagandistic comunist.

În ceea ce priveşte evaluarea indirectă, cea mai simplă modalitate de realizare a sa constă în selectarea unor termeni aparţinând unor anumite sfere semantice. Evaluarea indirectă nu se manifestă punctual, ci în cadrul unor secvenţe textuale mai ample. În exemplul de mai jos, autorul recurge la o acumulare de substantive, toate cu o certă conotaţie negativă, reluate în enunţul următor printr-un pronume demonstrativ cu funcţie anaforică. Cititorului i se transmite astfel o atitudine negativă, care pare a fi construit pe baza unor date certe; mai mult, impresia este accentuată de repetarea adverbului „încă" şi de adjectivul nehotărât „multe":

> (13) „Încă patru milioane de *săraci*, încă cinci milioane de *şomeri*, multe milioane de «*subangajaţi*» (care muncesc part-time) şi de *debitori ipotecari insolvabili. Acesta este bilanţul preşedintelui Obama*, adus la Casa Albă de un val de speranţă cum nu cunoscuse America de decenii [subl.n.]" (text 15).

Toţi aceşti termeni intră în antiteză cu sintagma „val de speranţă", care este astfel negată. Evaluarea negativă transmisă explicit este una de ordin epistemic (sărăcirea populaţiei americane), în timp ce evaluarea implicită este de ordin afectiv (distrugerea speranţelor).

Nu sunt rare situaţiile în care se recurge la diverse figuri sintactice, semantice sau logice pentru a transmite un mesaj evaluativ. Evocarea unor anumite câmpuri semantice poate fi asociată antitezei şi paralelismului, în secvenţe textuale mai elaborate, aşa cum se întâmplă în exemplul de mai jos:

> (14) „[...] preşedintele Obama declara *candid*: «Evenimentele de astăzi dovedesc o dată în plus că *regimurile autoritariste sunt pe cale de dispariţie*» (în afară de cele pe care Statele Unite le mai susţin încă, cultivându-le ca pe nişte plante de seră). Şi: «Acest eveniment marchează încheierea unui *capitol lung şi dureros* pentru cetăţenii libieni, care, de acum înainte, au *şansa de a-şi determina propriul destin*, într-o Libie *nouă şi democratică*». [...] Ca după orice *revoltă reuşită*, urmează *execuţiile – mii de oameni acuzaţi* că l-au sprijinit pe dictator sunt *deja în puşcării*. Comunitatea internaţională nu va permite – veţi spune – astfel de *orori*. Mi-aş dori să aveţi dreptate [subl. n.]" (text 20).

Două evaluări, cea atribuită preşedintelui american şi cea a ziaristului, sunt opuse în acest text. Contrastul se realizează prin selectarea unor termeni aparţinând a două sfere semantice: discursul lui Obama afirmă credinţa în instaurarea unui guvern democratic în Libia, în timp ce jurnalistul se declară convins de faptul că regimul nou instaurat va fi tot unul totalitar, care va comite abuzuri. Distanţarea faţă de citatele atribuite lui Obama se realizează în mai multe moduri: prin intermediul termenului „candid" şi prin comentariul plasat între paranteze, care depăşeşte valoarea ironică, devenind o critică deschisă. Optimismul din discursul lui Obama este contrazis şi chiar anulat de comentariul jurnalistului, care încheie acest paragraf; ideea centrală este o generalizare care trezeşte reacţii emoţionale negative: „Ca după orice revoltă reuşită, urmează execuţiile [...]". Mesajul evaluativ direct este unul critic, chiar acuzator la adresa Statelor Unite, care nu ar cunoaşte în profunzime lumea musulmană şi nu au gestionat corect războiul civil din Libia, în timp ce

BDD-V2546 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:36 UTC)

mesajul implicit vizează şi atitudinea preşedintelui Obama, prezentată drept cel puţin naivă. Mai mult, se face aluzie la o eventuală atitudine pasivă (sau încuviinţare tacită sau nepăsare) din partea comunităţii internaţionale.

Întrebările retorice reprezintă, de asemenea, un procedeu retoric cu funcţie evaluativă, prin care se forţează obţinerea unei adeziuni din partea cititorilor. Textul următor, reprezentând paragraful final al unui articol, are o funcţie puternic marcată expresiv: se afirmă unicitatea în sens pozitiv a persoanei evaluate şi sunt totodată respinse trăsăturile menţionate anterior.:

> (15) „Nu voi publica fotografiile cu bin Laden mort", tocmai a anunţat preşedintele Barack Obama, într-un interviu pentru CBS News. În epoca senzaţionalismului media şi a populismului politic exploziv, câți dintre liderii lumii în care trăim ar fi luat o astfel de decizie?" (text 27).

Utilizarea ironiei ca mijloc indirect de exprimare a evaluării nu a fost încă pe larg analizată. Ironia este definită drept o „expresie simulată" (DSL: 276), constituită pe baza distanţei dintre sensul literal al unui enunţ şi cel real. Ironia poate fi considerată şi o strategie de atenuare a forţei unei evaluări negative, reducând daunele produse imaginii interolcutorului. Exemplul următor este un fragment dintr-un editorial construit în întregime pe baza unui paralelism ironic, rezultat al alternării a două scenarii: comportamentul poporului american în condiţii dificile, spre deosebire de cel al românilor. Întreaga opoziţie are rădăcini intertextuale, titlul articolului, *Greierii americani şi furnicile din România*, făcând aluzie la fabula *Greierele şi furnica*. Articolul are ca punct de plecare o ştire din presa internaţională, conform căreia locuitorii unui orăşel american apar cântând într-un videoclip, pentru a demonstra că localitatea nu este depopulată şi pentru a atrage turiştii.

> (16) „Dacă americanii se puseseră pe jefuit când i-a lovit uraganul Katrina, românii au scos bani din buzunar, când au venit inundaţiile şi au pus umărul la redresarea economiei locale. Exemplar rămâne cazul Galaţi, unde, în timp ce pompierii şi jandarmii opreau înaintarea Dunării cu saci de nisip, locuitorii zonelor inundabile beau bere pe faleză, în semn de solidaritate cu patronii de local, ignorând faptul că berea tocmai se scumpise cu 50 de bani...
>
> Şi acum s-o spunem pe şleau, spre deosebire de americani, românii care locuiesc în oraşe în care a murit economia dovedesc spirit practic şi nu cad în romantisme ieftine. În timp ce alţii cântă ca nişte greieri boemi, ai noştri strâng ca nişte furnici gospodare. Strâng fier vechi, cabluri de cupru, şine de tren..." (text 25).

Caracterizările simbolice, de „greiere", respectiv de „furnică", atribuite metaforic celor două populaţii sunt de fapt inversate, la nivel logic. Ironia este realizată prin intermediul sensurilor activate de anumiţi termeni şi construcţii („au scos bani din buzunar", „au pus umărul la redresarea economiei locale", „strâng"), sensuri care sunt ulterior dezambiguizate contextual. Termenii explicit evaluativi („dovedesc spirit practic", „nu cad în romantisme ieftine") ajung astfel să transmită opusul lor, critica aparentă îndreptată împotriva americanilor se dovedeşte a fi un comentariu laudativ, în ansamblu.

BDD-V2546 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:36 UTC)

5. Teme ale discursului mediatic şi categorii evaluative

Potrivit tipologiei propuse de Martin şi White, subsistemul evaluativ cel mai frecvent întâlnit în discursul presei este cel al judecăţilor. În concepţia autorilor, acest subsistem include nu doar un aspect epistemic, ci şi unul deontic, judecăţile putând fi grupate în două mari categorii: cele referitoare la stima socială şi cele care vizează sancţionarea socială. Judecăţile privind stima se referă la comportamentul persoanelor, perceput drept (a)normal, la capacităţile acestora şi la tenacitatea (implicarea) lor. Sancţionarea socială include doi parametri: adevărul sau sinceritatea indivizilor şi etica sau moralitatea lor (Martin, White 2005: 52−56). Articolele de opinie se disting de textele de ştiri şi datorită parametrilor evaluativi la care se face referire. Autorii textelor de opinie îşi pot raporta judecăţile evaluative atât la categoria stimei, cât şi la cea a sancţiunii sociale, ceea ce nu se întâmplă însă în articolele de ştiri, redactate într-un stil predominant obiectiv, care permite evaluarea doar în funcţie de stima socială. Referirile la sancţiunea socială ar avea consecinţe de ordin juridic pentru persoanele evaluate negativ din acest punct de vedere în cadrul ştirilor (Martin, White 2005: 169−170).

Atunci când Statele Unite sunt judecate global, ca naţiune, evaluările în funcţie de dimensiunea „stimei sociale” sunt predominant pozitive: parametrii „normalitate” şi „tenacitate” obţin evaluări pozitive, în timp ce parametrul „capacitate” obţine atât evaluări pozitive, cât şi negative. În textele analizate, parametrul „normalitate” a fost vizibil în selectarea şi descrierea unor valori considerate de către jurnalişti specifice culturii americane: coeziunea socială, democraţia şi transparenţa în viaţa politică, deschiderea către dialog şi preocuparea pentru binele cetăţenilor:

> (17) „Diplomatul american are toate motivele să ne dea lecţii. [...]Să facem comparaţia cu ceea ce se întâmplă la Bucureşti. [...] Uitaţi-vă la ceea ce se întâmplă la Washington: democraţii şi republicanii negociază în secret! Nimic greşit, pentru că negocieri serioase nu pot să se desfăşoare în faţa camerelor de luat vederi” (text 8).
>
> (18) „Preşedintele SUA îşi creează imaginea conducătorului aflat (văzut) la birou, în slujba naţiunii, pe când preşedintele României pare să stea undeva, pitit în palat. Americanii, familiarizaţi cu locul de parcă ar fi propriul lor office, pot avea senzaţia că participă la luarea deciziilor din Biroul Oval, pe când românii au impresia că guvernanţii se ascund şi nu ţin cont decât de interesele lor” (text 23).

Reflectarea parametrului „normalitate” în textele de opinie prezintă şi o altă caracteristică: naţiunea americană nu este evaluată izolat, ci, de cele mai multe ori, este vorba de o evaluare corelativă. Modelul american este prezentat drept punct de referinţă şi plasat în opoziţie cu realitatea românească, prezentată drept anti-model.

Evaluarea pozitivă a culturii sau a realităţii americane este accentuată de o evaluare negativă a realităţii româneşti, realizată fie indirect, prin intermediul ironiei, fie direct, prin acte asertive cu sens generalizator („Diplomatul american are toate motivele să ne dea lecţii”) sau prin directive („Uitaţi-vă la ceea ce se întâmplă la Washington [...]”).

Evaluările negative pentru parametrul „capacitate” au în vedere mai ales sfera economiei interne a Statelor Unite, unele articole insistând asupra scăderii nivelului de trai al populaţiei americane după 2009. Din perspectiva jurnaliştilor, judecarea Statelor Unite ca având „− capacitate (economică)” are valoare de noutate şi poate

BDD-V2546 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:36 UTC)

atrage atenţia cititorilor, ceea ce ar explica şi abordarea subiectului în articolele de opinie. Titlul unui astfel de articol, *Cea mai mare economie a lumii – o săracă ţară bogată*, este construit prin juxtapunerea a două structuri clişeizate. În prima parte a titlului, reprezentarea Statelor Unite drept o putere economică mondială este o imagine devenită un loc comun pentru cititori. Tema textului o constituie însă tocmai contrazicerea acestei imagini, anunţată în titlu tot prin intermediul unei formule-clişeu. De asemenea, această evaluare negativă duce la concluzia jurnaliştilor, conform căreia Statele Unite nu mai pot reprezenta un model din punct de vedere al dezvoltării economice: „Poate că este timpul ca lumea să îşi ia alt reper ca «semn bun pentru economie» în afara obişnuitului «consum în creştere în SUA»" (text 16).

Implicarea Statelor Unite în lupta împotriva terorismului, în special, şi în relaţiile cu lumea arabă, în general, constituie o temă principală în discursul mediatic contemporan. Acestei teme i se subordonează evaluările pentru parametrul „tenacitate" şi pentru dimensiunea sancţiunii sociale. Determinarea autorităţilor americane de a anihila mişcarea Al Qaeda este o trăsătură apreciată de jurnalişti; mai concret, înlăturarea teroristului Osama bin Laden a reprezentat un eveniment care a generat discursuri favorabile la adresa Statelor Unite în mass-media. Lupta împotriva terorismului este transpusă, în presă, prin intermediul scenariului narativ al luptei dintre bine şi rău. Fragmentul următor conţine una dintre ideile principale ale unui editorial, argumentată chiar prin reiterarea perspectivei altor vorbitori, caz rar pentru textele de opinie. Contextul este cel al interviurilor luate soldaţilor din trupele aliate în timpul războiului din Irak pentru înlăturarea regimului lui Saddam Hussein:

> (19) „[...] dacă britanicii, de pildă, vorbeau în termeni de «datorie», «inamic strategic», «pericol de securitate», soldaţii americani vorbeau în termeni de «datorie morală», «impunerea democraţiei», «libertatea Irakului», «luptă împotriva răului» etc. [...] Dar, dincolo de un zâmbet superior, patetismul acesta ne spune un singur lucru: America este singura care mai poate fi imperiu şi mai poate stăpâni lumea. Pentru că lumea nu o conduci nici prin cinism, nici prin scepticism, ci prin credinţă" (text 1).

La polul opus se situează încercările de simplificare a conflictului arhetipal dintre bine şi rău, prin intemediul vocabularului folosit; lupta împotriva terorismului este redusă la ideea unei simple vendete sau la un scenariu de film hollywoodian. Spre exemplu, în citatul de mai jos, interferenţa registrelor stilistice este destinată să exprime perspectiva autorului într-un mod non-ambiguu (Cvasnîi Cătănescu 2006: 166):

> (20) „Pentru el personal şi pentru Statele Unite era important să transmită mesajul că nu te poţi pune cu americanii şi că, mai devreme sau mai târziu, ajungi să o păţeşti dacă o faci. Pentru SUA era o chestiune de principiu să nu lase această treabă neterminată" (text 11).

Faptul că politica internaţională a S.U.A. şi acţiunile întreprinse împotriva terorismului sunt descrise prin intermediul unor expresii din registrul familiar–argotic are ca rezultat şi o diminuare a mizei conflictului. Ceea ce atrage atenţia nu este atât aprecierea evenimentului în sine (o victorie împotriva terorismului nu putea fi decât susţinută într-o societate pro-occidentală), cât mai ales afirmarea unor

BDD-V2546 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:36 UTC)

stereotipuri legate de cultura americană: accentul pus pe imagine în detrimentul conţinutului:

> (21) „Eforturile consilierilor de imagine ai lui Barack Obama de a profita electoral de pe urma anihilării primului terorist al planetei sunt evidente. Toate detaliile de «public relations» din jurul acestui eveniment au fost puse la punct în cel mai pur stil american" (text 10).

Dacă evaluarea Statelor Unite prin prisma „stimei sociale" este predominant pozitivă, judecăţile devin mai nuanţate atunci când se fac referiri la dimensiunea „sancţionării sociale". Deşi acest capitol merită o discuţie mai detaliată, ne vom opri doar asupra unei teme de interes pentru România, cea a relaţiilor militare cu Statele Unite. Comportamentul Statelor Unite ca partener al României este evaluat negativ pentru ambii parametri, „adevăr" şi „etică".

> (22) „Preşedintele Băsescu ne-a anunţat grav că prietenii americani ne vor de tranzit pentru soldaţii şi harnaşamentele de luptă aferente, care se duc spre războaiele ce picotesc în Irak şi Afganistan şi vor să ne asigure liniştea cu o bucată de scut. [...] Tristeţea este că această poveste cu scutul antirachetă ar merita o dezbatere serioasă, animată şi cu priză în societatea băştinaşă" (text 30).
>
> (23) „În final, nu mai putem spera decât că o să ne spună şi nouă, civililor, careva, vreodată, ce ne mai aşteaptă, ce acorduri ni se mai semnează, ce «să mai facem noi pentru americani» şi dacă au de gând să mai facă şi ei ceva pentru noi" (text 24).

Se conturează astfel o imagine total opusă a Statelor Unite, nu ca model de urmat, ci ca stat dominator şi lipsit de etică în relaţia cu statele mai mici. Dincolo de referirea la Statele Unite, elementul care atrage judecăţile dezaprobatoare ale jurnaliştilor este reprezentat de război, în sens general.

Concluzii

Discursul evaluativ al presei româneşti la adresa Statelor Unite este unul complex, care îmbină aprecierile şi criticile. Utilizând teoria propusă de Martin şi White (2005), analiza a avut în vedere în special parametrii evaluativi din categoria judecăţilor. Este vizibilă persistenţa unor stereotipuri mai vechi, alături de evaluări recente, datorate situaţiei geopolitice actuale: numeroase texte de opinie abordează problema terorismului, a conflictelor din lumea arabă şi a rolului jucat de Statele Unite în aceste conflicte. Se poate pune întrebarea dacă nu cumva este depăşită ambivalenţa reprezentărilor tipice ale Statelor Unite în imaginarul european: de tărâm al făgăduinţei sau de promotor al culturii de masă şi al consumului. În discursul actual, Statele Unite sunt tot mai frecvent reprezentate drept o putere militară. Această nouă reprezentare duce şi la caracterul combinat al evaluărilor la adresa Statelor Unite. Acestea sunt evaluate pozitiv pentru parametri precum „normalitatea" sau „tenacitatea" şi sunt prezentate drept un model pentru societatea românească. În acelaşi timp, discursul mediatic include şi evaluări negative, în ceea ce priveşte parametrii „adevăr" şi „etică", multe texte insistând asupra implicării României în conflictele din Orient, acţiune percepută drept incorectă.

BDD-V2546 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:36 UTC)

Bibliografie

Biber, Finegan 1989: Douglas Biber, Edward Finegan, *Styles of stance in English: Lexical and grammatical marking of evidentiality and affect*, în „Text", 9, p. 93–124.

Cvasnîi Cătănescu 2006: Maria Cvasnîi Cătănescu, *Retorică publicistică. De la paratext la text*, Editura Universităţii din Bucureşti.

DSL = Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, ediţia a II-a, Bucureşti, Nemira & Co, 2005.

Du Bois 2007: John Du Bois, *The stance triangle*, în Robert Englebretson (ed.), *Stancetaking in Discourse. Subjectivity, evaluation, interaction*, Amsterdam–Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.

Englebretson 2007: Robert Englebretson (ed.), *Stancetaking in Discourse. Subjectivity, evaluation, interaction*, Amsterdam–Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.

Ismail et al. 2009: Amani Ismail, Mervat Yousef, Dan Berkowitz, *American in crisis: opinion discourses, the Iraq War and the politics of identity*, în „Media, War & Conflict", vol. 2 (2), p. 149–170.

Johnstone 2007: Barbara Johnstone, *Linking identity and dialect through stancetaking*, in Robert Englebretson (ed.), *Stancetaking in Discourse. Subjectivity, evaluation, interaction*, Amsterdam–Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.

Kroes 1996: Rob Kroes, *If you've seen one, you've seen the mall. Europeans and American mass culture*, Urbana, Chicago, University of Illinois Press.

Le 2003: Élisabeth Le, *Information Sources as a Persuasive Strategy in Editorials: Le Monde and the New York Times*, în „Written Communication", 20 (4), p. 478–510.

Martin 2001: J.R. Martin, *Beyond Exchange: APPRAISAL Systems in English*, in Susan Hunston, Geoff Thompson (ed.), *Evaluation in Text. Authorial Stance and the Construction of Discourse*, Oxford–New York, Oxford University Press.

Martin, White 2005: J.R. Martin, P.R.R. White, *The Language of Evaluation. Appraisal in English*, Hampshire–New York, Palgrave Macmillan.

Rampton 1999: Ben Rampton, *Styling the Other: Introduction*, în „Journal of Sociolinguistics", 3/4, p. 421–427.

Salovaara-Moring, Maunula 2011: Inka Salovaara-Moring, Kirsi Maunula, *Geographies of media and power: The United States in Finnish media discourse, 1984–2009*, în „International Journal of Cultural Studies", 14, p. 91–111.

Spencer-Oatey 2007: Helen Spencer-Oatey, *Theories of identity and the analysis of face*, în „Journal of Pragmatics", 39, p. 639–656.

Thompson, Hunston 2001: Geoff Thompson, Susan Hunston, *Evaluation: An Introduction*, in S. Hunston and G. Thompson (eds.), *Evaluation in Text. Authorial Stance and the Construction of Discourse*, New York, Oxford University Press, p. 1–27.

BDD-V2546 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:36 UTC)

A Complex Form of Otherness: the Image of the U.S.A. in the Romanian Newspapers Editorials

This paper aims to investigate how the image of the United States is reflected in contemporary media discourse, especially by the means of evaluative acts. The analysis is based on a corpus of Romanian editorials which have been published between 2009 and 2012 and the theoretical framework applied for the study of evaluation is mainly the one advanced by Martin and White (2005) for the analysis of literary and nonliterary texts. The results show that both positive and negative evaluations can be found in Romanian media and that while the U.S.A. receive positive evaluations for parameters as "normality" and "tenacity", they are also negatively evaluated for "truth" and "ethics". The American culture is often seen as a model for Romanian people, especially in regard to values as social cohesion, democracy and dialogue. Though the battle against terrorism is widely appreciated, the U.S. are often also negatively evaluated because Romania's military partnership with the U.S. is not fully understood and it is perceived as an expression of the American influence.

BDD-V2546 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:36 UTC)